

Redaktionelt forord

AF CARSTEN SMIDT OG OLE JESS OLSEN

Dette er en ny årgang af *Samfundsøkonomen*, der samtidig markerer en omlægning af tidsskriftet. Hidtil er der udkommet seks numre om året, hvoraf nogle har været temanumre og andre såkaldt blandede numre med indsendte artikler. Fremover vil der kun udkomme fire numre om året, som alle vil have et tema, men som også vil indeholde artikler uden for temaet. I dette nummer er temaet *naturlige monopoler*.

Forbrugeren møder de naturlige monopoler mange gange i løbet af en dag. Når hun tænder på lyskontakten, tager bad, modtager sin post, skruer op for varmen eller tager toget, er det alle ydelser, der leveres fra et såkaldt naturligt monopol. Betegnelsen skyldes, at det under nogle vilkår er billigere for samfundet at overlade forsyningen til en enkelt virksomhed og dermed fravige konkurrence som princip. At lade konkurrerende el-selskaber grave kabler ned for at forsyne de samme forbrugere er spild af ressourcer. Derfor fik de virksomheder, der leverer vand, affalds- og spildevandshåndtering, el, gas, fjernvarme, kollektiv transport, post og telekommunikation, langt tilbage i historien monopol på deres ydelser. For at undgå misbrug af monopolen blev priserne reguleret, eller virksomhederne var offentligt ejede eller forbrugerejede.

I de sidste årtier er der sket radikale ændringer af de naturlige monopolers vilkår. Dele af dem er blevet skilt ud og udsat for konkurrence, medens resten er blevet underkastet nye reguleringsmåder, der bedre end de hidtidige skal sikre omkostningseffektivitet. Reguleringen af de naturlige monopoler, der tidligere var national, fastsættes i dag i EU-direktiver.

I dette nummer af *Samfundsøkonomen* diskuterer vi det ændrede syn på naturlige monopoler og dets konsekvenser for danske forhold. Hvad er principperne bag den nye måde at regulere på, hvad betyder de for praksis, og hvilke resultater er der opnået? *Ole Jess Olsen* og *Carsten Smidt* giver en kort introduktion til naturlige monopoler: hvordan skal de afgrænses, hvorfor skal de reguleres, og hvordan skal de reguleres? Hvor udbredte er de naturlige monopoler i Danmark, og hvordan har man gennemført de nye reguleringsprincipper?

Elektricitetsforsyning og telekommunikation er nogle af de områder, hvor det tidligere monopol helt eller delvist er blevet afløst af konkurrence. *Rune Moesgaard* fortæller om den nye regulering af de netselskaber, der forsyner slutbrugerne med elektricitet. Den sætter begrænsninger for virksomhedernes indtjening, men sikrer ikke, at elpriserne afspejler effektivt afholdte omkostninger. For at presse netselskaberne til at nedbringe deres omkostninger er de tillige blevet underlagt benchmarking, hvor de mindre effektive selskaber får nedsat deres indtægtsrammer.

At det ikke har været uproblematisk at indføre nye reguleringsmåder, er elforsyningen et godt eksempel på. Den første regulering, der blev indført efter de nye principper, gav så gunstige indtægtsrammer, at en række selskaber valgte at opkræve lavere priser, end rammerne tillod. Hvorfor gik det galt? Det undersøger *Eva Moll Sørensen*, der peger på uklare politiske signaler, for tæt samarbejde med de el-selskaber, der skulle reguleres, og en uerfaren reguleringsmyndighed som nogle af forklaringerne.

Telesektoren har gennemgået en helt anden udvikling. Alle teletjenester er i dag åbne for konkurrence med kun en begrænset tilbageværende regulering, der skal sikre, at TDC ikke udnytter sin dominerende stilling. Priserne er faldet, og forbrugere bliver hele tiden tilbudt nye produkter. Det er i høj grad den hurtige teknologiske udvikling, der har gjort dette muligt. *Morten Falch* og *Anders Henten* gennemgår den nye regulering af teleområdet og diskuterer nogle af de problemer, der har været og stadig er. Et af dem er TDC's fortsatte dominans.

Drikkevands- og spildevandsforsyning er det seneste eksempel på et naturligt monopol, der er blevet underkastet de nye reguleringsprincipper. Det er en sektor, der hidtil har levet stille med kun begrænset prisregulering. Men det er samtidig en sektor med stigende miljøkrav, som den nye regulering skal tage hensyn til. *Michael Fibiger* gennemgår, hvordan dette er blevet løst, og diskuterer nogle af de problemer, der er opstået. Den valgte model minder meget om den for elforsyningen med indtægtsrammer og benchmarking.

Dette nummer af *Samfundsøkonomen* indeholder også to artikler uden for temaet:

Den indkomst- og beskæftigelsesmæssige udvikling i Udkants-Danmark optræder hyppigt i medier og politisk debat. Udviklingen er svær at vende, da de globale økonomiske kræfter er langt stærkere, end den lokale indsats kan hamle op med. *Mogens Ove Madsen* opfordrer den nye regering til at tænke nyt og i stedet for det traditionelle landbrug at se på andre muligheder gennem beliggenhed, naturlige og kulturelle faciliteter samt social kapital. Inspiration hertil kan hentes fra den multidisciplinære forståelsesramme, som er udviklet i OECD's nye landdistriktsparadigme.

De to amerikanske økonomer Thomas J. Sargent og Christopher A. Sims blev i 2011 hædret med Nobelprisen i økonomi "for their empirical research on cause and effect in the macroeconomy". Sargents og Sims' forskning i tidsrækkeøkonometri har været banebrydende. De har udviklet helt nye områder inden for empirisk økonomisk forskning, og deres metoder anvendes af økonomer overalt i dag, bl.a. i mange centralbanker til forudsigelser af effekten af pengepolitik på inflation, produktion og beskæftigelse. *Torben Mark Pedersen* præsenterer *Samfundsøkonomen*s læsere for de to nobelpristagere og deres indsats.